

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Έτος ΣΤ'

Ιανουάριος - Μάρτιος 1975

Φύλλον 21ον

Φ Α Ρ Ι Σ (Παλιόπυργος)

Σχέσις αὐτῆς μετὸ Βαφειό

ὑπὸ Παναγ. Ε. Γιαννακοπούλου, Καθηγητοῦ

Ἡ τοποθεσία εὑρίσκεται νοτιῶς τῆς Σπάρτης, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα καὶ πλησίον τοῦ Βαφειοῦ, καὶ ἔχει ταυτισθῆ μετὴν ὀμηρικὴν Φᾶριν. Ἡ Φᾶρις διὰ πρώτην φοράν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ὅμηρον. Ἡ ταύτισις τῆς θέσεως μετὸν Παλιόπυργον δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλῆς, διότι δὲν εὐρέθη ἐπιγραφικὸν δεδομένον, ὅπως συνέβη μετὰς Ἀμύκλας ἢ ἄλλο τι ἀσφαλέστερον διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ τόπου. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Πausανίου καὶ τῆς γύρω τοπογραφίας οἱ διαφοροὶ ἐρευνηταὶ κινούμενοι ταυτίζουσι τὴν θέσιν μετὸν Παλιόπυργον. Ἡ Φᾶρις εἶχεν ἄμεσον σχέσιν μετὸ Βαφειό, διὰ τὸ ὅποιον γίνεται σήμερον παραδεκτὸν ὅτι ἀνήκε εἰς τὴν Φᾶριν. Τὴν περιοχὴν τῆς Φάριδος ἠρεύνησε πρῶτος ὁ Χ. Τσουντας τὸ 1888 διὰ τῆς διανοίξεως

δοκιμαστικῶν τάφων ἐπὶ τοῦ λόφου. Κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Χ. Τσουντα εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου τεμάχια τινὰ ἀγγείων τοῦ μυκηναϊκοῦ τρόπου καὶ λίθινα ἐργαλεῖα. Ἡ σύντομος ἐκθεσις τοῦ Χρ. Τσουντα ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας πρὸς Νότον τοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ λόφος, ὁ σήμερον Παλιόπυργος καλούμενος, εἶχεν ἤδη προσελκύσει τὴν προσοχὴν τῶν περιηγητῶν. Ὁ Vischer (Erinnerungen Aus Griechenland σ. 384) μάλιστα ἐνόμιζεν ὅτι πιθανὸν καὶ αὐτὸς νὰ περιέχῃ τάφον προϊστορικόν. Ὅτι τοῦτο ἦτο ἀδύνατον, ἀνεγνώριζεν ἀμέσως πᾶς ὀλίγον ἐμπειροσ περὶ τὰ τοιαῦτα, διότι ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου εἶναι βραχώδης, ἐφαίνετο ὅμως ἄξιον νὰ ἐρευνηθῆ καὶ αὐτός, διότι ἤδη ὁ Leake (Travels in the Morea III σ. 4) ἐνταῦθα που θέτει τὴν

ἀρχαίαν Φᾶριν. Ἐσκαψα λοιπὸν ἐπὶ τε τῆς κορυφῆς καὶ τῶν πλευρῶν τοῦ λόφου τούτου καὶ εὔρον τεμάχια τινὰ ἀγγείων τοῦ μυκηναϊκοῦ τρόπου, ἔν μικρὸν μαχαίριδιον ἐκ λίθου ὄψιανου καὶ τρεῖς ἀκόνους (χειρομύλους), ἀλλ', ὅπως ἐν Θεράπναις, καὶ ἐνταῦθα οὐδένα τοῖχον τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἀπὴντησα. Ἐκ μεταγενεστέρων ὁμοῦς ἐπιφανειακῶν ἐρευνῶν συνελέγησαν ὄστρακα ὄλων τῶν ἐποχῶν τοῦ χαλκοῦ. Ἡ θέσις ἀναφέρεται καὶ ΠΕ καθὼς καὶ ΜΕ καὶ ΥΕ. Διαπιστοῦται δηλαδὴ ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς Φάριδος κατοικεῖται συνεχῶς ἀπὸ τῆς ΠΕ ἐποχῆς καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο ἕνας ἀγροτικὸς συνοικισμὸς, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν κάθοδον τῶν Ἀχαιῶν ἐπέρασεν εἰρηνικῶς εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῶν, ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ὁποίων ἐγνώρισεν ἰδιάζουσαν ἀκμὴν. Ἡ ἐρευνα τῆς διασπορᾶς τῶν ὀστράκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνευρίσκονται καὶ ὄστρακα καὶ τοῦ τρίτου τμήματος τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, πείθει ὅτι ὁ συνοικισμὸς ἦτο μεγάλος. Ἡ ἀκμὴ βεβαίως τοῦ συνοικισμοῦ δὲν ἐκτείνεται καὶ εἰς τὸ τρίτον τμήμα τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ δύο προηγούμενα, ἦτοι α' καὶ β'. Ὁ συνοικισμὸς καταλαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν καὶ, ἐὰν συμπεριληφθῆ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ Βαφειό, πρέπει νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ἡ Φᾶρις ἦτο ὁ μεγαλύτερος μυκηναϊκὸς συνοικισμὸς τῆς Λακωνίας.

Ἄμεσον σχέσιν καὶ συνάφειαν μὲ τὴν Φᾶριν ἔχει ὁ λεγόμενος τάφος τοῦ Βαφειοῦ. Ὁ λόφος ἀπέχει 300 περίπου μέτρα ἀπὸ τὸν Παλαιόπυργον, κεῖται δὲ νοτίως τῆς Σπάρτης, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα. Ὁ τάφος, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Πausanias, ἦτο γνωστὸς ἤδη ἀπὸ τὸ 1805, ὅτε ὁ Gropius ἀνεκάλυψεν αὐτόν. Εἶτα μὲ αὐτόν ἠσχολήθησαν ἄλλοτε διὰ μακρῶν καὶ ἄλλοτε δι' ὀλίγων οἱ: Leake, Mure,

Vischer οἱ K. Conre καὶ Michaelis καὶ τελευταίως ὁ Blegem. Ὁ Mure, ὁ ὁποῖος λεπτομερέστερον τῶν ἄλλων περιέγραψε τὸν τάφον, παρατηρεῖ: «Ὁ τάφος τοῦ Βαφειοῦ διαφέρει τῶν ἐν Μυκῆναις κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ὑψώματος ἀκανονίστου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου, ὅστις καὶ ἐκ φύσεως ἔχει τὸ σχῆμα κωνικόν, διὰ δὲ τῆς ἐπισφραγίσσεως τῶν ἐκ τοῦ τάφου χωμάτων κανονικώτερος ἐγένετο» (A.E. 1889/1890 σ. 139). Πρῶτος τὸν τάφον ἀνέσκαψε τὸ 1889 ὁ ἀείμνηστος Χρ. Τσουντας, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνεῦρε τὰ δύο περίφημα χρυσᾶ κύπελλα καὶ ἄλλα εὐρήματα.

Ἐκ τῶν εὐρημάτων δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ βασιλικοῦ τάφου ἀνήκοντος εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς Φάριδος. Ἐξ αὐτοῦ δύναται νὰ γίνῃ παραδεκτὸν ὅτι ἔχομεν ἐγκατάστασιν βασιλικοῦ γένους εἰς τὴν Φᾶριν κατὰ μίαν ὀρισμένην ἐποχὴν. Καὶ αὐτὸ μὲν δὲν εἶναι παράδοξον. Διότι ἐκ τῆς μελέτης τῶν εὐρημάτων—κυρίως ταφικῶν— τῆς περιοχῆς δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ βασιλεῖς εἶχον διαδοχικῶς ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Κουφόβουνον, Ἀμύκλας - Φᾶριν καὶ Θεράπνην. Ἀπίθανον μᾶλλον εἶναι νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ἐπρόκειτο διὰ διαφόρους βασιλεῖς, ὅτι δηλ. εἶχομεν ἄλλους βασιλεῖς διὰ κάθε περιοχὴν. Ἐνας ἦτο ὁ Βασιλικὸς οἶκος, ὁ ὁποῖος ἐνεγκαθίστατο ἄλλοτε ἐδῶ καὶ ἄλλοτε ἐκεῖ. Οἱ ἐκάστοτε ἀπόγονοι τῶν βασιλέων ἐγκατέλειπον μίαν θέσιν καὶ ἐγκαθίσταντο εἰς ἄλλην βέβαια ἕνεκα κάποιου λόγου.

Ὁ τάφος ὁμοῦς τοῦ Βαφειοῦ καὶ εἰδικώτερον τὰ δύο χρυσᾶ (ποτήρια) κύπελλα ἐγένοντο ἀντικείμενον μεταξὺ τῶν ἐρευνητῶν εὐρείας ἐρεύνης καὶ συζητήσεως ἀκριβῶς, διότι θέτουν πολλὰ προβλήματα.

Ὅπως ἔχει διαπιστωθῆ ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τὸ β' τμήμα τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἔχει κτισθῆ 200 περίπου χρόνια πρὶν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἰς πολλὰς τοποθεσίας, τὰς ὁποίας ὁ Χ. Χρήστου ἀναβιβάζει εἰς 60 ἔχοντες μυκηναϊκά εὐρήματα εἰς τὴν Λακωνίαν. Τὰ πάντα ὁμιλοῦν κατὰ τὸν κ. Χρήστου διὰ τὴν μυκηναϊκὴν παρουσίαν εἰς τὴν Λακωνίαν (Ἀρ. Σπάρτη 1960, σ. 12 κ.έ.). Ἐκ τῶν εὐρημάτων αὐτῶν πολλὰ εἶναι μοναδικὰ καὶ ἀκόμη δὲν μῆς ἔχουν ἀποκαλύψει τὰ μυστικά τους ὅλα, ἐπιγραμματικῶς ἐπάγεται ὁ κ. Χρήστου: «Τέτοια εἶναι τὰ περίφημα εὐρήματα τοῦ Βαφειοῦ (δυστυχῶς δὲν εὐρίσκονται, γιὰ λόγους ἀσφαλείας στὸ Μουσεῖο τῆς Σπάρτης) μὲ τὰ πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, ποὺ θέτουν ἄπειρα προβλήματα τόσο γιὰ τὴν τέχνη, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἱστορία, κυρίως τὰ πασίγνωστα χρυσᾶ κύπελλα μὲ τὶς ἀνάγλυφες παραστάσεις τους. Οἱ παραστάσεις τῶν κυπέλλων αὐτῶν δύσκολα μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν στὴν μυκηναϊκὴ καὶ πιθανώτατα ἀποδεικνύουν μίαν μινωικὴν παρουσίαν ἢ τοῦλάχιστον ἐπίδραση. Μπορεῖ κανένας νὰ παρακολουθήσῃ καὶ στὶς μορφές τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης, σὲ ἔργα ποὺ βρέθηκαν στὴν Λακωνία, ὅπως καὶ στὰ ἔργα ἀπὸ ἄλλες περιοχές, τὴν βαθμιαία ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὰ προελληνικὰ χαρακτηριστικά, ποὺ φαίνονται πρὸ εὐκόλου, ἂν συγκρίνῃ μυκηναϊκὰ μὲ μινωικὰ ἔργα». Ἀκόμη σχετικῶς μὲ τὰ κύπελλα τοῦ Βαφειοῦ διευκρινήθη καὶ ἡ ἄποψις ὅτι προέρχονται ἀπὸ λάφυρα ἐπιδρομηστῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Κρήτην. Τὴν ἄποψιν διευκρίνωσαν οἱ Auennell εἰς τὸ βιβλίον των «Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα καὶ ἡ ἐποχὴ των (μετ. Μαρκιανοῦ. Ἀθήναι σ. 32, 1965)». Ἐκεῖ ἀναγράφουν: «Τὰ φημισμένα χρυσᾶ κύπελλα, ποὺ βρέθηκαν στὸ Βαφειοῦ τῆς Λακωνίας, εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία Μι-

νωικῆς κατασκευῆς. Ἴσως μεταφέρθηκαν μὲ τὸ νόμιμο ἐμπόριον, ἀλλὰ πιὸ πιθανὸν εἶναι πῶς ἀποτελοῦσαν μέρος ἀπὸ λάφυρα ἐπιδρομῆς». Τὸ γενικώτερον λοιπὸν συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν, ἰδίως τῶν κυπέλλων τοῦ Βαφειοῦ, εἶναι ὅτι ἔχοντες τέχνην, ἢ ὁποία δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς γηγενεῖς καὶ αὐτόχθονας, ἀλλὰ εἶναι ἐπίδρασις τῆς Κρητικῆς τέχνης. Τοῦτο ἔδωκε λαβὴν διὰ τὴν διατύπωσιν πολλῶν θεωριῶν. Ἡ περισσότερον ὑποστηριχθεῖσα, παρ' ὅτι ἀκραία εἶναι ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Κρητῆτες εἶχον γίνεαι κύριοι τῆς Πελοποννήσου καὶ συνεπῶς ὁ τάφος τοῦ Βαφειοῦ εἶναι τάφος Κρητικὸς. Ἀστήρικτος καὶ ἀμάρτυρος εἶναι ἡ ἄποψις ἢ ὑποστηριζομένη ὑπὸ μερικῶν ἐρασιτεχνῶν ὅτι ὁ τάφος τοῦ Βαφειοῦ εἶναι τάφος τοῦ Μενελάου. Ὁ Μενέλαος πρέπει νὰ ἔχη ταφῆ εἰς τὰ λεγόμενα Μενελάια εἰς τὴν Θεράπνην. Ὑπάρχει βεβαίως κάποια λαϊκὴ παράδοσις εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἄμυκλων, ἢ ὁποία συμφύρεται μὲ ἄλλασκα—λαιστέραις παραδόσεις περὶ θησαυρῶν καὶ τοῦ Ἀράπη, ἢ ὁποία ὁμιλεῖ διὰ κάποιο βασιλόπουλο, δὲν ἀναφέρει ὅμως ὄνομα. Βεβαίως ἡ Μινωικὴ Κρήτη εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἥτο θαλασσοκράτειρα καὶ εἶχεν ἰδρύσει ἀποικίας εἰς πλείστα μέρη.

Τελευταίως (1964) εἰς τὸ Καστρί Ἀσπράγη καὶ Καστράκι τῶν Κυθῆρων ὁ Βρετανὸς καθηγητῆς Haxley ἀνέσκαψε καὶ διερεύνησε Μινωικὴν ἀποικίαν τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς Κρήτης. Ἐκ τῶν ἀνυσκαφικῶν δεδομένων συμπεραίνει τις ὅτι ἡ ἀποικία ἰδρύθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος, κατὰ τοὺς πρώτους Μεσομινωικοὺς χρόνους. Ἀξιοπρόσεκτος εἶναι ἡ διαπίστωσις ὅτι αἱ οἰκίαι τῶν κατοίκων ἐγκατελείφθησαν χωρὶς νὰ πυρποληθοῦν κατὰ τὴν περίοδον 1450 - 1400, ὅτε πρά-

γματι τοποθετείται ή έκρηξις του ήφαιστείου τής Θήρας. Η σχέσις τής άποικίας με την κυρίως Ελλάδα, ιδίως την Πελοπόννησον, είναι στενή. Εύρέθησαν πολλά άγγεία ΥΕ - Μυκηναϊκής εποχής. Ότι ή άποικία των Κυθήρων έχρησίμευσεν ως διαμετακομιστικός σταθμός και ως μέσον διά την επικοινωνίαν Κρήτης - Ελλάδος είναι αναμφισβήτητον. Δέν δυνάμεθα όμως να στηρίζωμεν έπ' αυτής άποψιν ότι ή Πελοπόννησος είχε καταληφθή από τους Κρήτας. Βεβαίως τά Κύθηρα τά είχαν καταλάβει οί Κρήτες (Καθημερινή 11/12/62) "Άλλωστε είχεν επέλθει ήδη περί τό 1450 - 1400 ή καταστροφή των άνακτόρων τής Κνωσσοϋ. Είναι γεγονός ότι ή καταστροφή των άνακτόρων τής Κνωσσοϋ, όπως παρατηρεί ό Στυλ. Άλεξίου (Μινωικός πολιτισμός 1964 σ. 52) δέν επέφερε διακοπήν του πολιτισμοϋ. Είναι όμως γεγονός αναμφισβήτητον ότι μετά τό 1400 ή άκτινοβολία τής νήσου περιορίζεται και ότι τό κέντρον του Κρητομυκηναϊκού πολιτισμοϋ δέν εϋρίσκεται πλέον έπ' αυτής, αλλά εις την κυρίως Ελλάδα και μάλιστα εις την Πελοπόννησον. Αί Μινωικά άποικίαί του Αιγαίου άντικαθίστανται με Μυκηναϊκάς. Η θάλασσοκρατορία άνήκει εις τους Μυκηναίους. Η Έλληνική

όμως παράδοσις άπηχεί την εξάπλωσιν αυτήν τής Μινωικής επιρροής με την μνειάν διαφόρων πόλεων, αί όποιαί έφερον τό όνομα Μινώα. Μινώαι ύπήρχον εις νησίδα παρά τά Μέγαρα, εις Σίφνον, Άμοργόν, Μονεμβασίαν, ή άκρα Μινώα κατά Πausανίαν και άλλαχοϋ. Είναι όμως άρκετή μία όνομασία Μινώα εις Πελοπόννησον να στηρίξη την θεωρίαν του Evans περί κατακτήσεως τής Πελοποννήσου από τους Κρήτας; Η άποψις αυτή θεωρείται σήμεραν υπερβολική. Βεβαίως είναι ζωηρά ή επίδρασις του Μινωικού πολιτισμοϋ επί τής Πελοποννήσου, αλλά σήμεραν τείνουν οί επιστήμονες να την εξηγήσουν δι' άμοιβαίων επιδράσεων. Ούτω φθάνομεν εις τάς έτέρας διατυπωθείσας θεωρίας περί Κρητών τεχνητών διαμενόντων εις Πελοπόννησον ή περί εισαγωγής των άγγείων και κυπέλλων εν προκειμένω του Βαφειοϋ. Οί βασιλείς - πρίγκηπες τής Πελοποννήσου είχαν έλθει εις στενοτάτας σχέσεις με τους Κρήτας διά του έμπορίου, των επιγαιμίων κτλ. Τό συμπέρασμα λοιπόν, εις τό όποιον δυνάμεθα να καταλήξωμεν, είναι ότι δέν έχομεν κατάκτησιν τής Φάριδος (Βαφειοϋ) από τους Κρήτας, άλλ' άμοιβαίας επιδράσεις και στενάς σχέσεις.

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΑΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 1800

Ο William Martin Leake (1777 - 1860), Άγγλος στρατιωτικός και αρχαιολόγος, επισκέφθηκε την χώρα μας, λίγα χρόνια πριν την άφυπνίσουν τὰ κηρύγματα της Φιλικής Έταιρείας, και έγραψε τις έντυπώσεις του εις τὸ τρίτομο έργο του «Travels in the Morea». Τὸ βιβλίο αὐτὸ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μεταφράζουμε ἕνα ἀπόσπασμα, ἄσχετα ἀπὸ παρανοήσεις καὶ κάποιες, ἴσως, ἀποσιωπήσεις, προσφέρει πραγματικὴ ὑπηρεσία, γιατί εἰκονογραφεῖ παραστατικὰ τὴ φυσιογνωμία τῆς περιοχῆς μας στὰ χρόνια τῆς πικρῆς σκλαβιάς, μιᾶς καὶ λείπουν ἢ σπανίζουν οἱ ἀποκλειστικῆς πληροφορίες.

«... Ἀφίνω τὸν Ἁγιάννη στίς 7.57 καὶ διασχίζω τὴν πεδιάδα πρὸς τὴν κατεύθυνσι τοῦ ἀνοίγματος, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ Εὐρώτας ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἑλους.

Τὸ στενὸ πέρασμα, πὸ σημειώνει ὁ Στράβων (Strabo σ. 343), χωρίζει τὴν ἀνατολικὴ σειρὰ ἀπὸ ἕνα μακρὸ καὶ ἀγέρωχο φρούριο ἀπέναντι στὸν Ταῦγετο, ὀνομαζόμενο Λυκοβούνι, πὸ ὀρθοθετεῖ τὴν πεδιάδα τοῦ Μυστρᾶ στὸ νότο, ὅπως ἡ παράλληλη ρίζα του, πὸ ἀπολήγει στὴ περιοχὴ τῆς Σπάρτης, κάνει τὸ ἴδιο στὸ Βορρᾶ.

Στίς 8.57 τὸ τσιφλίκι τοῦ Μωχάμετ Μπέη εὐρίσκεται στὰ ἀριστερά, σὲ ἀπόστασι μισοῦ μιλίου, καὶ λίγο μακρύτερα ἐκεῖνο τοῦ Ντερβίση Μπέη, στὰ δεξιὰ στὴν ἴδια ἀπόστασι. Κάτω ἀπὸ τὸν Ἁι - Λιά ἢ τὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ Ταῦγέτου, στὰ μισὰ τοῦ δρόμου, ἐμφανίζεται τὸ χωριὸ τῆς Πολοβίτσας.

Στίς 9.12 περνᾶμε ἕνα ποτάμι ὀνομα-

ζόμενο Ταχούρτι πὸ πηγάζει κοντὰ στὴν Πολοβίτσα καὶ ὕστερα, ἔχοντας διασχίσει τὴ χαμηλὴ λοφοσειρὰ πὸ ἔχω ἤδη περιγράψει σὰν συνέχεια τῶν ὑψωμάτων, πάνω στὰ ὅποια βρισκόταν ἡ Σπάρτη, κατεβαίνουμε στὴ χαμηλότερη κοιλάδα πάνω στίς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα, ὅπου, στίς 9.32, περνᾶμε ἕνα ρεῦμα μ' ἕνα μῦλο ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς Κάκαρης, ἀπέναντι στὸν ὁποῖο, στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ Εὐρώτα, ὑπάρχει τὸ τσιφλίκι τῆς Σκούρας.

Στίς 9.39 φθάνομε πάνω στὴν ὄχθη τοῦ Εὐρώτα, ὁ ὁποῖος ἐδῶ εἶναι πλατύς, ἀμμώδης καὶ ὀρητικός. Εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ εὐρίσκεται ἕνας πύργος καὶ ζευγολατεῖα ἢ τὸ τσιφλίκι ὀνομαζόμενο Μπαμπᾶς. Στίς 10.20 περνᾶμε ἕνα μῦλο κάτω ἀπὸ τὰ ὑψώματα, σταμάταμε πέντε λεπτὰ καὶ στίς 10.35 ἀρχίζομε νὰ διασχίζομε τὴν ἄκρη τοῦ Λυκοβουνοῦ. Ὁ Εὐρώτας παραμένει στὰ ἀριστερά μας ρέοντας πρὸς ἀνατολὰς μέσα σὲ μιὰ βραχώδη χαράδρα, πὸ βρίσκεται μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων πὸ διασχίζομε καὶ τῆς μεγάλης ὄχθης, στὴν ἀπέναντι πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ, πὸ εἶναι συνέχεια τοῦ ὄρους «Μεμελάιον».

Ἀργότερα, ἔχοντας περάσει τὴν τελευταία ἄκρη τοῦ Λυκοβουνοῦ, εἰσερχόμεστε σὲ μιὰ κοιλάδα, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ἕνα πλατὺ ρεῦμα ρεεῖ πρὸς τὸν Εὐρώτα, ὀνομαζόμενο Ρασίνα ἢ Ἑρασίνα· τοῦτο κατεβαίνει ἀπὸ τὴν Ποταμιά, μιὰ κομόπολι τῆς Μπαρδούνιας, στὰ ἀριστερά. Ἄν καὶ δὲ βρίσκω καμμιά μνεία στὴν ἀρχαία ἱστορία ποταμοῦ Ἑρασίνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος τῆς χώρας, ἢ ὁμοίότης τοῦ συγχρόνου ὀνόματος

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
« ΤΟ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ »

Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν Σύλλογον
Ἀποφοίτων Σχολείων Φάριδος
Ἔδρα :
Ἀθήναι, Ζωοδ. Πηγῆς 3 - Τηλ. 602.130

Διὰ τὴν σύνταξιν :
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Σ. ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΟΣ
Καθηγητὴς Φιλολογίας
Γρ. Κυθωνίων 12, Κάτω Πατήσια

καὶ ἡ συχνὴ ἀναφορὰ τοῦ Ἑρασίνου εἰς τὴν ἀρχαία γεωγραφία ὡς ὀνομασία ποταμοῦ, ἀφήνουν σπουδαία αἰτία νὰ υποθέσουμε ὅτι ἡ Ρασίνα εἶναι παραφθορὰ τοῦ Ἑρασίνου. Ἐδῶ ὁ Εὐρώτας ξαναρχίζει μιὰ περισσότερο νότια πορεία. Πάνω στοὺς λόφους πρὸς τὰ δεξιὰ φαίνεται ἡ Κουρτσούνα, δύο μίλια στὰ νότια τῆς Ποταμιᾶς, καὶ στὰ δεξιὰ τῆς τελευταίας τὸ μοναστήρι τῆς Ζερμπίτσας, στὴ νότια πλευρὰ τοῦ

Προφήτη Ἡλία ἢ τῆς πιὸ ψηλῆς κορυφῆς τοῦ Ταυγέτου, γιὰ τὴν ὁποία δὲν μπορῶ νὰ μάθω ἄλλο ὄνομα ἐδῶ παρὰ τὸ Βουνὶ τῆς Μάνης.

Στις 10.53 φθάνουμε στὸ Βασιλοπέ-
ρασμα ἢ πέραςμα τοῦ Βασιλοπόταμου,
ὅπως ὁ Εὐρώτας ὀνομάζεται ἐδῶ, καὶ
τὸν περνᾶμε ἕνα τέταρτο τοῦ μιλίου
πάνω ἀπὸ τὴ συμβολὴ τοῦ ποταμοῦ τῆς
Ποταμιᾶς· ἀμέσως ἀπέναντι ὑπάρχει ἕνας
πύργος καὶ τσιφλίκι ποῦ ἀνήκει στὸν
Δερβίση Μπέη, ἕνα νέον ἄνθρωπο, ποῦ
τὸν συνάντησα στοῦ Ἄμοῦς Ἀγᾶ. Στις
11.30 εἴμαστε στὴ μέση χαμηλῶν καὶ ἀπο-
τόμων ὑψώματων μετὰ τὸν Εὐρώτα νὰ
κυλᾶ τὰ νερά του μέσα ἀπὸ ἕνα στενὸ
πέραςμα στὰ δεξιὰ, στὰ ριζὰ τοῦ Λυκο-
βουνοῦ.

Στις 11.50 κατεβαίνουμε στὴν ὄχθη
του. Στις 12.17, ἔχοντας πάρει μερικοὺς
ἐνόπλους ἀπὸ μιὰ στρατιωτικὴ φυλακὴ,
περνᾶμε μέσα ἀπὸ τὸ Δερβένι τοῦ Μαυ-
ροκούρλα, ἕνα κοῖλο δρόμο ποῦ μοιάζει
μὲ μεγάλο χαντάκι, ἀνάμεσα σὲ μερικά
ἀπότομα ὑψώματα. . .»

Θεόδωρος Σ. Κατσουλάκος

ΠΙΝΑΞ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Δῆμος	Ἀγράμματοι			Ἐγγράμματοι			Ἀνακεφαλαίωσις			Ἐπὶ 100 ἀπρέν. ἐγγράμματοι	Ἐπὶ 100 θηλάων ἐγγράμματοι	Ἐπὶ 100 κατοίκ. ἐγγράμματοι
	Ἄρρενα	Θῆλαια	Σύνολον	Ἄρρενα	Θῆλαια	Σύνολον	Ἄρρενα	Θῆλαια	Σύνολον			
Φάριδος	978	2255	3233	926	207	1133	1904	2462	4366	48,63	8,41	25,94

Στατιστικὸν σημεῖωμα ἀπὸ τὸ «Σπαρτιατικὸν ἡμερολόγιον» τοῦ 1910 σ. 11.

ΤΟ ΚΑΜΑΤΕΜΑ

Ψηλά στα «Κανταριάνικα», τὸ σπίτι τοῦ μάρμπα - Ἀντρέα ὄρθανε τὸ σκοτεινὸ τοῦ ὄγκο. Τὸ πούσι χαϊδεύοντάς το ἔφευγε κατὰ τὴ δύση. Χάραζε. . . πέρα κατὰ τὸ Λυκοβουνό. Τὰ τελευταῖα νυχτοπούλια τρομαγμένα ἔτρεχαν νὰ κρυφθοῦν στὸν ἔρχομὸ τῆς ἡμέρας.

Δίπλα στὸ σύγουρο, πάνω στὴν πεζούλα, ἕνας πλουμιστὸς κόκκορας τινάζε τὰ φτερά του, γιὰ νὰ διώξη τίς στάλες τῆς βροχῆς. Τεντώθηκε, σήκωσε ψηλὰ τὸ κεφάλι του μὲ τὸ κόκκινο λειρι καὶ λάλησε. . . Πέρα στὸν κάμπο ἀκούστηκε σὰν μακρινὴ ἠχώ τὸ γαύγισμα κάποιου σκύλου. . .

Πιὸ κεῖ στὸ βάτο, πάνω σ' ἕνα ξερόκλαδο, ἕνας γιάννακας φούσκωνε τὸν κόκκινο λαιμὸ του, ἐνῶ μιὰ τσίχλα φτερούγιζε κατὰ τὸ χωριό.

Κάτω τὰ σπίτια τῆς Πολοβίτσας ἀρχισαν νὰ ξεχωρίζουν στ' ἀπόβροχο. Ὅλα γύρω εἶναι βρεγμένα. . .

Σὲ λίγο ὅλα ξύπνησαν. . . ἐνῶ πέρα ἀκουγόταν ἡ καμπάνα τ' αἰ - Γιώργη. . .

Τὸ βορεινὸ παράθυρο στὸ σπίτι τοῦ Μάρμπα - Ἀντρέα ἀνοίξε καὶ πρόβαλε τὸ ἀγουροξυπνημένο πρόσωπό του ποὺ κοίταζε κατὰ τὸν οὐρανὸ. Ἀπὸ τὴ κα-

μινάδα φάνηκε καπνός, ποὺ ἀνέβαινε ἴσια ψηλά.

Ἡ γυναίκα του, ἡ Ἀντρέαινα, ἔβαλε τὸ μπρίκι στὴ θράκα τοῦ τζακιοῦ γιὰ τὸν πρωινὸ καφέ. . . «Ἐλα, λῶ» τοῦ εἶπε. Ἐκεῖνος κλείνοντας τὸ παράθυρο πλησίασε στὸ τζάκι καὶ κάθησε σ' ἕνα χαμηλὸ σκαμνί. Ρούφηξε τὴν πρώτη γουλιὰ μ' εὐχαρίστησι ἀπὸ τὸν καφέ του καὶ γυρίζοντας τὸ κεφάλι του πρὸς τὸ χειμωνιάτικο φώναξε. «Πότη. . . ἔ Πότη Σήκω, ρέ, νὰ τοιμάσης τὰ ζωντανά. . . αἶντε καὶ μᾶς πῆρε ἡ μέρα.». Κάτω στὸ κατῶι τὰ ζωντανά, ἡ γαϊδούρα, οἱ γελάδες, ἡ Λιαρομάτα καὶ ἡ Μαρούσα, ξύπνησαν κι ἔσουρναν τὰ πόδια τους πάνω στ' ἄχυρα, ἐνῶ ἔξω στὴ αὐλὴ οἱ γίδες βέλαξαν ἀνυπόμονα. . . Ἐνῶ ὁ Πότης, ὁ γιὸς του, κάτω, στὸ κατῶι, ετοίμαζε τὰ ζωντανά, ἡ Θειά - Ἀντρέαινα γέμισε τὴν ποδιά της ἀραποσίτι ἀπὸ τὴν κασέλλα καὶ βγῆκε στὴν αὐλὴ. Ἄνοιξε τὸ κοτέτσι καὶ τὰ κοτόπουλα βγῆκαν χαρούμενα τρέχοντας γύρω της. . . Πί. . Πί. . Πί. . Πί. . Πίίί. . . τὰ μαύλισε μὲ τὴν ψιλὴ καὶ διαπεραστικὴ φωνὴ της, ρίχνοντας χοῦφτες - χοῦφτες τὸ ἀραποσίτι πέρα - δῶθε. Αὐτὰ ἔτρεχαν

σάν τρελλά τσιμπώντας τὰ σπυριά. . .

Ἡ παλιὰ πόρτα στὸ χαγιάτι ἀνοιξε. Πρόβαλε ὁ Μπάρμπα - Ἀντρέας τυλιγμένος στὴ στρατιωτικὴ του παλιὰ μαντιὰ. Κοντοστάθηκε, ξανακότταξε τὸν οὐρανὸ καὶ σταυροκοπήθηκε μουρμουρίζοντας. . . «βλόγα, Θεέ μου, τὴ χρονιά.»

Κατέβηκε τὰ βρεγμένα σκαλοπάτια, ἐνῶ ὁ Πότης ἀνοίγει τὴ διδερένια αὐλό- πόρτα. Πρώτη βγήκε ἡ γαϊδούρα μὲ τὰ ξινάρια, τ' ἀλέτρι, τὸ σακκούλι, μετὰ ἀργά - ἀργά ἡ Λιαρομάτα κι ἡ Μαρούσα καὶ ξωπίσω ὁ Μπάρμπα - Ἀντρέας σκυφτός, τραβώντας τὶς γίδες. Τελευταῖος ὁ Δράκος χοροπηδώντας καὶ γαυγίζοντας. . . Προχώρησαν δεξιά στὸ μονοπάτι καὶ βγήκαν στὸ διάσελο. . Οἱ μαῦρες σιλουέτες τους διαγράφονταν στὸ γκρίζο μάκρος τ' οὐρανοῦ. Προχωροῦσαν ἀργά τὴν ἀνηφοριά. Τὰ ρουθούνια τῶν ζωντανῶν ἐβγαζαν ἄσπρο ζεστό χνῶτο πού κρυστάλλωνε μέσ' τὴ παγωνιά.

Ἄ. . . χά. . . νά. . . νά. . . νά, ἀκουγόταν ἡ φωνὴ τοῦ Μπάρμπα - Ἀντρέα μέσ' τὴν φθινοπωρινὴ ἡσυχία. Ἄιντε ντέ, προχωράτε, καμάρια μου. . . ἄιντε ντέ κι ἀργήσαμε. Ἡ γαϊδούρα κοντοστάθηκε. . . σήκωσε τὸ κεφάλι της καὶ γκάριξε. . . Κάτω ἡ λαγκαδιὰ βούιξε. . . Πέρα μακριὰ ἀκούστηκε ἓνα ἄλλο γκάρισμα σάν ἀπάντησι.

Σιγὰ - σιγὰ χάθηκαν πίσω ἀπὸ ἓνα ὑψωματάκι. Τώρα μόνο ἡ φωνὴ τοῦ Μπάρμπα - Ἀντρέα ἀκουγόταν πού τσίγκλαγε τὰ ζωντανὰ νὰ περπατήσουν.

Κατηφόριζαν. Φάνηκε τὸ χωράφι μὲ τὴν ἀχυρένια καλύβα. Δίπλα της ἡ λεύκα μὲ τὸν ἀψηλὸ καὶ κάτασπρο κορμὸ της λικνιζόταν στὸ πρῶνὸ ἀεράκι. Μερικὰ κίτρινισμένα φυλλαράκια στέκονταν ἐπάνω της. Ἀγωνίζονταν νὰ κρατηθοῦν στὴ ζωὴ πού στέρευε· οἱ χυμοί, παγωμένοι, δὲν μποροῦσαν ν' ἀνεβοῦν τόσο ψηλά. . .

Τὰ ζωντανὰ προσπαθοῦσαν νὰ κρα-

τηθοῦν στὴν κατηφοριά. Ἡ γαϊδούρα φορτωμένη λικνιζόνταν ἀριστερά - δεξιά. Ξαφνικὰ γλύστρησε, ἔπεσε στὰ μπροστινὰ της ρουθουνίζοντας. . . Σηκώθηκε ξανά καὶ προχώρησε. Φτάσανε στὸ χωράφι. Τὸ χῶμα, βρεγμένο, βούλιαζε κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ πάτημα τῶν ζωντανῶν. Ὁ Μπάρμπα - Ἀντρέας ἀνοιξε τὴν φουσκωμένη ἀπὸ τὴν βροχὴ πόρτα τῆς καλύβας. Τὸ νερὸ εἶχε περάσει τὴν ἀχυρένια σκεπὴ. . . Τὸ τζάκι ἦταν σβηστό κι ἡ βίκα πεσμένη χάμου χωρὶς νερό. Μύριζε ὑγρασία. . .

Ἀπόθεσε τὸ σακκούλι του κοντὰ στὸ τζάκι καὶ ξαναβγήκε νὰ δέση τὶς γίδες νὰ βοσκήσουν. Τ' ἀγριόχορτα μόλις εἶχαν βγῆ. . . Γύρισε, ξεφόρτωσε τὴν γαϊδούρα, πού ξαλαφρωμένη γκάριξε. Τράβηξε τὴν Λιαρομάτα καὶ τὴν Μαρούσα κοντὰ στὴν καλύβα καὶ μὲ κόπο σήκωσε κι ἔξεψε τ' ἀλέτρι. . .

Σταυροκοπήθηκε ξανά, πῆρε τὸ σακκούλι μὲ τὸν σπόρο κι ἄρχισε νὰ τὸν σκορπᾷ πέρα - δῶθε στὸ μαλακὸ χῶμα. Πίσω του τὰ πουλάκια κατέβαιναν νὰ τσιμπίσουν κανένα σπυρί.

Ἡ Λιαρομάτα κι ἡ Μαρούσα κλωτσοῦσαν ἀνυπόμονα τὸ χῶμα. . . Γύρισε, ἔπιασε σφιχτὰ τὴν λαβὴ τ' ἀλετριοῦ καὶ μὲ τὴ βουκέντρα τσίγκλισε τὰ ζωντανὰ στὰ πσινὰ. Ἐκεῖνα ξαφνιασμένα ξεκίνησαν μὲ δύναμι. Τὸ ὄνι χῶθηκε βαθειὰ στὸ μαλακὸ χῶμα. . . πού πεταγόταν στὰ πλάγια ξαλαφρωμένο, μαλακὸ ἀναπνέοντας τὸ φῶς καὶ τὸν ἀέρα. . . Πάτησε τὸ δεξί του πόδι στὸ ὄνι κι ἔρριξε ὄλο του τὸ βάρος ἐπάνω του. Ἐκεῖνο χῶθηκε πιὸ βαθειὰ καὶ χάραξε τὴ γῆ ἀφήνοντας πίσω του μιὰ βαθειὰ αὐλακιά. Ἄ. . Ἄγά. . ἄ. . ἄ. . ἄιντε, Λιαρομάτα μου, ἔλα κι' ἐσὺ Μαρούσα μου, . . ἄιντε τραβᾶτε, καμάρια μου.

Ξάφνου τὸ ὄνι κόλλησε. . . Ἡ Λιαρομάτα κι ἡ Μαρούσα, ρίχνοντας ὄλο τὸ βάρος τους μπροστά, βγάζοντας πυκνοὺς ἄχνους ἀπ' τὰ ρουθούνια τους, κόντευαν

Ἡ κατοικία στὰ χωριά μας

Γράφωμὲ σὲ κάποιο προηγούμενο σημείωμά μας, πού ἀναφορὰ εἶχε στὴν ἐπιχειρούμενη, ἀσυνείδητα καὶ συνειδητά, μεταβολὴ τοῦ χαρακτήρος καὶ τοῦ χρώματος τῶν χωριῶν τοῦ τόπου μας, κοντὰ στ' ἄλλα, γιὰ τὰ σπίτια τῶν χωριῶν μας καὶ σὺν συνέχεια ἐκείνου τοῦ σημειώματος θὰ θέλαμε νὰ θίξουμε μερικά οἰκολογικὰ προβλήματα, πού τελευταῖα ἀρχισαν νὰ δημιουργοῦνται ἐκεῖ καὶ νὰ μᾶς —ἀν μὴ τι ἄλλο— ταλαιπωροῦν σὲ συνάρτηση μὲ μιὰ ἀναφορὰ στὶς λύσεις πού εἶχαν δώσει οἱ πατέρες μας σὲ μερικά ἀπὸ αὐτὰ τὰ προβλήματα ὅμως τὸ σκόψιμο μὲ ἀγάπη πάνω στὸ θέμα μας ἔκανε τὸ μικρὸ μας σημείωμα μεγάλο μὲ τὴν παράθεση κάθε στοιχείου —κατισκευαστικοῦ, λειτουργικοῦ, ἔθιμοῦ, ἱστορικοῦ, ὀνοματολογικοῦ— πού ἔχει σχέση μὲ τὴν κατοικία στὰ χωριά μας. Ἔτσι, κατ' ἀνάγκη, ἀρθρωτὰ καὶ στὴν γενικότητά του θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ αὐτό.

Α.

Τὰ σπίτια τῶν χωριῶν μας, χρονολογικὰ, θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ ταξινομήσουμε —ὄχι ὁμολογουμένως ἀβασάνιστα— σὲ τρεῖς ὁμάδες, «γενεές» ἂν μᾶς ἐπιτρέπεται ἡ πρώτη γενεὰ ἀντιπροσωπεύει τὰ σπίτια πού χτίστηκαν κατὰ καὶ λίγο μετὰ τὴν Τουρκικὴ κατοχὴ (5η - 6η δεκαετία τοῦ 19ου αἰ.), ἡ δεύτερη τὰ σπίτια πού χτίστηκαν μέχρι τὸ 1920 - 30 καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τότε μέχρι καὶ σήμερα. Ἡ ἐξελικτικὴ —ἀναπόφευκτα— πορεία πού σημειώθηκε ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, ἄφησε διακρισιμὰ ἀχνάρια —σταθμούς— ἐπάνω στὸ «ἀντικείμενο» —κατοικία— τὶς δύο αὐτὲς χρονολογικὲς καμπές, ἀπόρροια τεχνολογικῶν ἐξελίξεων, ἀνόδοῦ τοῦ βιο-

τικοῦ, πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου, δίψας γιὰ ἐξέλιξη, ἀλλὰ καὶ μιμητισμοῦ καὶ συρμοῦ, ὄχι ὅμως πάντα καὶ τῶν ἐμπειριῶν, τῆς παραδόσεως καὶ τῶν μεθόδων τῶν πατέρων μας.

Ὅπως τὰ βλέπουμε στὰ πιὸ παλιὰ, ὄρεινὰ χωριά μας, τὰ σπίτια τῆς πρώτης «γενεᾶς»

Ἀνοιξιάτικη ἀποψη τῆς Κομμουστᾶς, μὲ τὴν βρύση καὶ τὰ σπίτια τῆς Κάτω Χώρας.

νὰ γονατίσουν. Ὁ μπαρμπα-Ἀντρέας τὶς κέντρισε πάλι δυνατὰ καὶ μ' ἓνα μανιασμένο ὦ... ὦπ... τὸ ὄνι ξεκόλλησε τὴν πέτρα ποῦταν βαθειὰ πετάγοντάς τὴν στὸ πλάι. Τὰ ζωντανὰ ἀχνίζοντας, καταϊδρωμένα ἀπὸ τὴν προσπάθεια, λευτερωμένα ἔπесαν μπροστὰ κι ἐγονάτισαν... Ἀγκομαχώντας ξανασηκώθηκαν καὶ συνέχισαν τὸ ἀργὸ πῆγαιν'— ἔλα μέχρι τ' ἀπόγευμα... .

Ἄρχισε νὰ βραδυάζη. Ὁ Ταῦγετος ἄρχισε νὰ ρίχνη τὴ γκριζα-βαρειὰ σκιά του στὸ κάμπο... Ὁ Μπάρμπα-Ἀντρέας ξέξεψε τὰ ζωντανὰ, φόρτωσε

τὴν γαϊδούρα, ἐνῶ ὁ Δράκος τὸν κύτταζε κουλουριασμένος στὴν μισάνοιχτη πόρτα τῆς καλύβας.

Οἱ γίδες βέλαξαν ἀνυπόμονα... Πέρα μιὰ ἀστραπὴ φώτισε τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ βαρεῖα μαβιά σύννεφα. Τὰ ζωντανὰ σηκώσαν ἀνήσυχα τὰ κεφάλια τους κατὰ τὴ λάμψη. Ἡ γαϊδούρα βιαστικὴ ξεκίνησε πρώτη... καὶ ξωπίσω ὄλοι μαζί πῆραν τὴν ἀνηφοριὰ τοῦ γυρισμοῦ... .

Νίκος Χαρ. Καπετανάκος

«Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ μου».

συγκέντρωναν τα έξής βασικά χαρακτηριστικά: χτισμένα με πέτρα και λάσπη— «ντουβάρη» πάχους πολλές φορές μέχρι και 80 εκ., για λόγους κατασκευαστικούς και λόγους ασφαλείας κεραμοσκέπαστα, με μεγάλα χοντρά κεραμίδια, άριστα δυσθερμαγωγά μονώροφα ή ημιδιώροφα, λόγω του επικλινούς του έδαφους, σε σχήμα όρθ. παραλληλεπίπεδου με την μεγάλη πλευρά προσανατολισμένη κατά μήκος της διευθύνσεως Β-Ν. (έκτος και εάν το έδαφος δεν τό επέ-

Ένα παλιό, χαρακτηριστικό σπίτι των Γορτύων — του γεωργατού Γ. Χ. Καλκάνη.

τρειπε), έτσι ώστε ή «μπροστινή» πλευρά, ή καλή, να είναι μεσημβρινή, μη έκτεθειμένη στην από Β κακοκαιρία με την Β πλευρά, τη «ζερβή», χωρίς κανένα ή συνηθέστερα με ένα πολύ μικρό παράθυρο την είσοδο, τη σκάλα και τό «χαγιάτι» —ξύλινο, κεραμοσκέπαστο, δροσερά προστατευτικό τό καλοκαίρι— στην μόνο μέχρι τό μεσημέρι έκτεθειμένη στον καλοκαιριάτικο ήλιο, μεγάλη, ανατολική πλευρά με καμάρες —άπό «κουρσάνη» και πέτρα-, που προσέφεραν ασφάλεια, στερεότητα και δροσιά στο «κατώ» με δύο πάντα δωμάτια, τό χειμωνιάτικο με τη «φωτογωνιά» και τη σάλα, χωρισμένα με «τσατουμά» περιτρυγυρισμένα από αδή, κνιγμένα στις κλιματαριές και τά δέντρα και με άπειρα άλλα στοιχεία που θα μάς άπασχολήσουν —παραθέτοντάς τα και έρμηνευοντάς τα— στα έκόμενα σημειώματά μας.

Τρεις με τέσσερες δεκαετίες μετά τό 1821, τά σπίτια άρχίζουν να τελειοποιούνται, αλλά και να άποπροσανατολιζώνται, με «έντάσσωνται» σιγά-σιγά πιά στο «οικόπεδο» και σε κάποιο σχέδιο, χάνοντας πολλές φορές την λειτουργικότητά τους, έκτεθειμένα πολύ στον χειμωνιάτικο Βορρά ή τον καλοκαιριάτικο ήλιο. Με ίδιο τό σχήμα, διώροφα, πετροχτισμένα, κεραμοσκέπαστα, έπιμελημένα στην κατασκευή, με τό άπαραίτητο μπαλκόνι με τά περίτεχνα κάγκελλα, με μεγαλύτερα παράθυρα μιά και θερμαίνονται καλύτερα και οι καιροί δεν είναι δύσκολοι, τά πανζούρια άπ' έξω, καλαμωτή ή σανιδένιο νταβάνι, και με τρίτο πιά, δωμάτιο άνάμεσα στ' άλλα, την «καμαρούλα», άργότερα ίσως και τέταρτο, άκόμα την κουζίνα για τό «μαγέρεμα» που γινόταν μέχρι τότε στην

φωτογωνιά, που κι αυτή διαμορφώνεται σε τζάκι, με καμινάδα και «κακινολόγο», με τό «νιφτηράκι» όχι πιά πάντα στο χαγιάτι και τό άποχωρητήριο όχι πάντα έξω.

Μετά τό 1920-30, ή «γενιά» του τσιμέντου και του τούβλου. Φροντίδα για τό έσωτερικό, περισσότερα δωμάτια, «εύκολιές», έπιμελία στην κατασκευή ή και πολυτέλεια. Όμως έξωτερικά; Ίσως περισσότερη ασφάλεια, από την φωτιά και τό σεισμό και όπωσδήποτε εύκολία στην κατασκευή, αλλά γιατί όλα στον βωμό της πρακτικότητας; Σπίτια κουτιά, «σειριακής» παραγωγής λές, χωρίς καμία προσωπικότητα και έλλυσιτικότητα τσιμεντένιες άροφές που φλογίζονται τό καλοκαίρι και κατεβάζουν ύγρασία τον χειμώνα τοίχιο από τούβλα που «νοτίζουν» ταραχές και μπαλκόνια από τσιμέντο που πυρπολούν με την άνετηλιά τους τά παράθυρα και ούτε μιά κλιματαριά, ένα ψηλό δέντρο για την σκιά τους; γιατί, που να χωρέσουν τά σπίτια στριμώχτηκαν σε οικόπεδα που γίνονται διαρκώς και μικρότερα, οι δρόμοι χαράζονται για τό αύτοκίνητο και όχι τον άνθρωπο «πνίγηκαν» δύο ή και τρεις πλευρές του σπιτιού χωρίς σχεδόν παράθυρα και περι προσανατολισμού ούτε λόγος.

Οι κατοικίες των πατέρων μας, έρειπωμένες

Δυό σπίτια, δυό έποχές — τά Σταθαίικα στο Σηροκάμπι.

βεβαια σήμερα και άφιλόξενες για τον άνθρωπο της πόλεως, για όλους έμάς που συνηθίσαμε στις άνέσεις και δεν «μπορούμε» να κάνουμε χωρίς αυτές, ήσαν έλλυσιτικές για τό μάτι, δεμένες με τό χώρο, είχαν «όργανικά» στοιχεία που τις βοηθούσαν να ξεπεράσουν τις αδυναμίες τους, αδυναμίες που όφειλόντουσαν, κατά μέγα μέρος, στην άπουσία των «συγχρόνων» όλικών με τις έκπληκτικές ιδιότητες — και τις περιωρισμένες δυνατότητες της έποχής για θέρμανση και κλιματισμό.

Συμφέρον μας να θέλαμε και να μπορούσαμε να έπωφεληθούμε από αυτά...

(Συνεχίζεται)

Γεώργιος Θ. Καλκάνης

ΣΚΕΨΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ - ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΜΕΡΑ ΕΞΑΓΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΗΣ ή πρώτη μέρα της Σαρακοστής κι έξω από τὰ μακάλικα, πάνω σὲ σχίνα, σὲ μυρτιές και δάφνες ἀπλώνονται τὰ νηστήσιμα ἑληές, χαλβάς, τουρσιά, ταραμάς. Προετοιμασίες ἀπὸ τὶς προηγούμενες μέρες γιὰ τὴ πρώτη τῆς Σαρακοστής, γιὰ τὴ μυστηριακὴ μέρα, πὺ ἀπὸ τὸ ἔμπα τῆς θὰ ἀρχίσουμε νὰ μετῶμε και νὰ προετοιμαζώμαστε γιὰ τὸ Μεγάλο Πάσχα. Προετοιμασία σωματικὴ και ψυχικὴ γιὰ νὰ φανῆ ἡ «ἀλλαγὴ» και νὰ νοιώση κανεὶς τὸ Πάσχα, πὺ ἔρχεται πάντα μὲ τὴν Ἐνοιξη, μὲ τὸ ζωντάνημα τῆς Φύσης.

Φέτος, ὅπως τὸ Πάσχα πέφτει μέσα στὸ Μάη, θὰ γιορτάσουμε τὴν Ἀνάσταση και τὴν Ἐνοιξη κοντὰ στὴ «θεία» Φύση τῆς Πατρίδας μας, στὶς ἑληές και στὸς κήπους, στὴ Μπαρμπανίτσα, στὸ Ἀνάκολο, δίπλα στὶς ἐκκλησιές μας και στὰ Βυζαντινὰ Μοναστήρια τῆς Ζερμπίτσας, τῆς Γόλας και τοῦ Κούμπαρη. Καὶ θὰ πάρουμε τὸν δρόμο τὸν ἀνηφορικὸ, τὸν γεμάτο μὲ τὸ πλούσιο «παρελθόν», τὸν πολυπερπατημένο τῆς Κουμουστάς, τὴν ὥρα πὺ στὴ Μπαρμπανίτσα τὰ παιδιὰ τοῦ Συλλόγου μας θὰ ψήνουμε τὰ ἄρνια και θὰ πλένουν στὴ Ρασίνα τὰ μαρούλια και τὰ κρεμμύδια, και θὰ ξαναφέρουμε στὶς θύμισες τὰ χρόνια πὺ περᾶσανε, τὶς ὄρες τὶς γιορτινές πὺ ἀνταρεούταν ὁ Μύτικας ἀπὸ τὰ κλαρίνα και τὰ βιολιά πὺ παίζανε στὸν Πλάτανο... Θάναι ἁμορφο φέτος τὸ Πάσχα στὸ χωριὸ μας. Ὑποσχόμαστε πὺς ὁ Σύλλογός μας, μὲ τὴν

εὐκαιρία τῆς ἐτήσιας γιορτῆς τοῦ πὺ εἶναι ἡ Δευτέρα τοῦ Πάσχα, θὰ κάνη τὰ πάντα, γιὰ νὰ γίνη κάτι «ἀλλιώτικο», πὺ πέρυσι μᾶς τὸ χάλασε ὁ καιρὸς μὲ τὶς βροχές τοῦ.

●

ΜΕ ΛΥΠΗ ΚΑΙ ΠΙΟΝΟ διαπιστώνουμε καθημερινὰ παραβάσεις κοινωχρήστων χώρων τῆς Κοινότητάς μας. Ἐχουμε γνώση πολλῶν ὁμοίων περιπτώσεων και δὲν μπορούμε νὰ ἐξηγήσουμε πὺ ὀφείλεται ἡ ἀδράνεια τῶν ἀρμοδίων και δὲν γίνεται τίποτα γιὰ νὰ ἀποκατασταθῆ ἡ τάξη.

Ἐχουμε και σὲ προηγούμενο σημείωμα μας ἀναφερθῆ στὸ θέμα αὐτὸ και τώρα ἐπανερχόμαστε γιὰ νὰ τονίσουμε μιὰ και καλὴ πιά ὅτι οἱ κοινόχρηστοι χώροι, δρόμοι, πλατείες κλπ. ἐξυπηρετοῦν ἀνάγκες δημόσιου συμφέροντος και δὲν ἐπιτρέπουν χωρὶς ἀπόφαση τῆς Κοινότητος καμμιά προσβολή.

Ὁ κάθε δημότης, ὁ κάθε πολίτης συνδέεται μὲ αὐτὰ μὲ μιὰ εἰδικὴ σχέση, πὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀσκή ἕνα εἶδος ἐξουσίας γιὰ τὴν χρῆση τοῦ πράγματος και πὺ ἡ ἐξουσία αὐτὴ εἶναι ἐκδήλωση ἰδιωτικοῦ δικαιώματος τοῦ ἀτόμου, δηλαδή τοῦ δικαιώματος τῆς ἴδιας αὐτοῦ τῆς προσωπικότητας, γι' αὐτὸ και σὲ περίπτωση προσβολῆς τῆς, προστατεύεται ἀπὸ τὸν νόμο, κατὰ τὸν ὁποῖο ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου προσβάλλεται ἡ προσωπικότητα, και στὴν περίπτωσή μας ἡ ἐξουσία γιὰ τὴ χρῆση πράγματος

κοινόχρηστου, μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο «... την άρση της προσβολής...» και την «... παράλειψιν ταύτης εν τῷ μέλλοντι χωρίς να αποκλείεται περαιτέρω και αξιώσις πρὸς ἀποζημίωσιν...».

Ἀπὸ τὸν νέο Πρόεδρο τῆς Κοινότητός μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, περιμένουμε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν προηγούμενη κατάσταση σὲς περιπτώσεις πού ἔγιναν παραβάσεις καὶ τοῦτο, ὅσο πιὸ γρήγορα γίνεται. Διαφορετικὰ ὁ Σύλλογός μας, θὰ βρεθῆ στὴν ἀνάγκη, μὲ δική του πρωτοβουλία, νὰ ἀσκήσῃ ὄλα τὰ προστατευτικὰ ἔνδικα μέσα καὶ νὰ καταφύγῃ στὰ Δικαστήρια γιὰ τὴ νομιμότητα καὶ γιὰ λογαριασμό ὄλου τοῦ χωριοῦ μας.

ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ ἀπομείνανε ἀκόμη γιὰ τὶς ἐκλογές στοὺς Δήμους καὶ σὲς Κοινότητες τῆς Χώρας μας.

Ἀποτέλεσμα τῆς σημαντικῆς ἀλλαγῆς πού πραγματοποιήθηκε στὸν ἐθνικό μας βίον, οἱ ἐκλογές τοῦ Μάρτη μᾶς ὑπαγορεύουν νὰ ἀποδείξουμε γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ τὴ πολιτικὴ μας ὀριμότητα μὲ τὴ εἰρηνικὴ ἐκλογή ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὑποψηφίους πού θὰ μπορέσουν μὲ τὶς γνώσεις τους, τὴν ἱκανότητά τους, τὴν εὐσυνειδησία τους, νὰ βοηθήσουν, ἔτσι πού ἡ Τοπικὴ Αὐτοδιοίκηση, σὰν φορέας δημόσιας ἐξουσίας, νὰ καταλάβῃ τὴ θέση πού τῆς ἀρμόζει καὶ πού δίχως αὐτὴ εἶναι ἕνας ἀπλὸς γραφειοκρατικὸς ὀργανισμός.

Μὲ τὴν εὐκαιρία ἀναφέρουμε ὅτι σὰν θεσμός ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση στὴ χώρα μας, ἔχει τὶς ρίζες του στὸ «κοινοτικό σύστημα» πού διαμορφώθηκε κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας ἀρχικὰ στὰ Ἄμπελάκια, Ὑδρα, Ψαρά, Σπέτσες καὶ ἄλλοῦ καὶ πού ἔπειτα

ἐπεκτάθηκε σ' ὄλη τὴ χώρα μας. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπέκτασης τοῦ συστήματος τούτου ὑπῆρξε ἡ σὲ μεγάλο βαθμὸ αὐτονομία καὶ αὐτοτέλεια τῆς κοινότητας κατὰ τέτοιο τρόπο, πού ὁ δεσμός μετὰ τοῦ κατακτητοῦ νὰ περιοριστῆ εἰς τὴ καταβολὴ τοῦ φόρου ὑποτέλειας.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ μάλιστα τὸ 1833 μῆκανε οἱ βάσεις γιὰ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση μὲ τὴν εἰσαγωγή ἐνὸς μόνο πρωτοβαθμίου ὀργανισμοῦ, τοῦ Δήμου. Πολὺ ἀργότερα τὸ 1912 καθιερώθηκε σὰ δεύτερο εἶδος ἡ Κοινότητα.

Βασικὰ δὲν ὑπάρχει καμμιά σοβαρὴ διαφορὰ μετὰξὺ Δήμου καὶ Κοινότητας, ἀφοῦ στὴν ἀρμοδιότητά τους ἔχει ἀνατεθῆ ἡ διοίκηση τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητα αὐτὴ ἔχουν ἀνατεθῆ καὶ ἄλλες ἐξουσίες ὡς λ.χ. διοικητικές, νομοθετικές, μὲ τὶς ὁποῖες ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, χωρὶς νὰ ἐκμηδενίξῃ τὴν κρατικὴ διοίκηση, ἀφοῦ μὲ τὶς πάρα πάνω ἐξουσίες ἀντιτίθεται σ' αὐτὴ, δημιουργεῖ ἕνα φραγμὸ κατὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Κράτους καὶ ἔτσι ἐνισχύει καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. Ἀκόμη, μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν στὰ κοινὰ, ἐπιτυγχάνεται ἡ πολιτικὴ τους διαπαιδαγώγηση καὶ καλλιεργεῖται τὸ πνεῦμα τῆς πρωτοβουλίας.

Μὲ ὄλα, ὅσα πάρα πάνω συνοπτικὰ ἀναφέρονται, συμπεραίνουμε πὼς ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση εἶναι καθαρὰ δημοκρατικὸς θεσμός καὶ στηρίζεται στὴν ἴδια δημοκρατικὴ βάση πού στηρίζεται καὶ ὁ κοινοβουλευτισμός.

Σήμερα, ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς σκοπούς της, ἔχει ἀνάγκες ἀπὸ κατοχύρωση καὶ ἐκσυγχρονισμό γιὰ μεγαλύτερη ἀνεξαρτησία, γιὰ εὐρύτερες ἀρμοδιότητες καὶ γιὰ περισσότερους οικονομικοὺς πόρους. Μόνο ἔτσι οἱ Δήμοι καὶ οἱ Κοινότητες θὰ μπορέσουν νὰ συμβάλουν θετικὰ στὴν ἐπί-

λυση τῶν πολλῶν κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν, οικονομικῶν καὶ πολλῶν ἄλλων τοπικῶν προβλημάτων, πού μερά με τή μερά γίνονται πιό πολλὰ καὶ πιό σύνθετα.

Ἄς εὐχηθοῦμε λοιπὸν οἱ νέες ἐκλογές νά ἀποτελέσουν τήν ἀπαρχή γιὰ πρόοδο στὸν τομέα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης γιὰ τὸ καλὸ καὶ τῆ προκοπῆ τῆς Πατρίδας μας.

ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ, οἱ ἀσυνείδητοι πυρομανεῖς, πὸ καταστρέφουνε τὴν φύση με τὴν φωτιά, πὸ παραμορφώνουνε τὰ βουνά μας, πὸ στέλνουνε τὸ γόνιμο ἔδαφος στὴ θάλασσα, μπορεῖ νά μᾶς πείσουνε καὶ μεῖς πραγματικά νά πιστέψουμε πὸς τὸ νά βάλῃ κάποιος φωτιά καὶ νά νεκρώσῃ γιὰ πολλὰ χρόνια τὴ φύση εἶναι ἔργο καὶ σκόπιμο καὶ ἀναγκαῖο.

Στὴ περιοχὴ μας τάση γιὰ οἰκοπεδοποίηση τῶν βουνῶν καὶ δασῶν δὲν ὑπάρχει. Κατὰ μερικοὺς ὅμως ὑπάρχει ἀνάγκη χορταριοῦ γιὰ τὰ κοπάδια τῶν ζῶων, πὸ ὀργώνουνε κυριολεκτικά ὄλο τὸ χρόνο τεράστιες ἐκτάσεις τῶν βουνῶν. Καὶ ἔτσι βλέπουμε, ἀλλοῦ νά καίνε τὰ πάντα χωρὶς δισταγμὸ, γιὰ νά δημιουργήσουνε οἰκόπεδα καὶ νά πλουτήσουνε μερικοί, καὶ στὸ τόπο μας, κατὰ τὴ γνώμη μας καὶ τὴ γνώμη ὄλων τῶν κατοίκων του, νά καίνε τὰ δάση γιὰ νά εἶναι ὁ ἐπόμενος χρόνος πλούσιος ἀπὸ χορτάρια γιὰ τὰ «ζωντανά». Βέβαια ἡ Ἀρχὴ πὸ ἔχει ἀναλάβει καὶ τὴ προστασία τῶν δασῶν καὶ πὸ λέγεται Δασαρχεῖο «ἀπαγορεύει» νά μπαίνουν ζῶα σὲ τμήματα τῶν δασῶν καὶ στὶς περιοχὲς πὸ ἔχει περάσει φωτιά· αὐτὸ τουλάχιστον λέει ὁ νόμος. Ὅμως καὶ ζῶα βόσκουν ἐλεύθερα σ' αὐτὲς τὶς ἐκτάσεις καὶ ἐλάχιστες φορές οἱ παραβάτες τιμωροῦνται μερικρά

χρηματικά ποσὰ καὶ ἔτσι καὶ ὁ νόμος εὐκόλα παραβιάζεται ἀπὸ μερικοὺς καὶ στὴ συνέχεια δχι μόνο δὲν προστατεύονται τὰ δάση, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὲς οἱ καμένες περιοχὲς πὸ ἔχουνε εἰδικὴ ἀνάγκη προστασίας.

Κάθε χρόνο ἡ περιοχὴ μας κυριολεκτικά ὑποφέρει καὶ βασανίζεται. Δὲν ὑπάρχει καλοκαίρι πὸ νά μὴν ἀκουστοῦν οἱ καμπάνες τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ μεγάφωνα τῆς Κοινότητος νά καλοῦνε τοὺς πάντες, νά τρέξουνε γιὰ κάποια φωτιά. Καὶ ὄλοι μας, θέλετε ἀπὸ συνήθεια ἢ καὶ ἀπὸ διαίσθησή πιά, στρέφουμε τὰ μάτια μας πρὸς τὰ βουνά. Κάπου στὸ Μύτικα, στὰ Σταυρίτσια, στὴ Ντόριζα, στὴ Κουμουστά, στὴ Κουρκούλα πρέπει νά καίῃ. Ἐκεῖ θά καίῃ. Ἐκεῖ εἶναι «ἀνάγκη» νά καίῃ καὶ νά καταστρέφῃ, γιατί, ὅποιος βάζει φωτιά ἐκεῖ, εἶναι ἀδύνατο καὶ νά συλληφθῇ. «Μόνη» τῆς θάπιασε, λένε μερικοί... Καὶ τὸ ὄραῖο σὲ ὄλη αὐτὴ τὴ κωμῶδια εἶναι ὅτι καὶ οἱ Ἀρχὲς με τὰ πολλὰ στὸ τέλος θά πιστεύουν ὅτι μόνες τους πιάνουνε οἱ φωτιές στὴ περιοχὴ μας, ἀφοῦ ποτὲ δὲν βρίσκεται ὁ ἔνοχος. Τοῦτο τὸ τελευταῖο δὲν ἐξηγεῖται ἀλλιῶς, ἀφοῦ ἡ ἱστορία τελειώνει, τὶς πιὸ πολλές φορές, με τὸ σβήσιμο τῆς φωτιᾶς.

Αὐτὰ πὸ ἀναφέρονται πάρα πάνω, συμβαίνουν κάθε καλοκαίρι ἀπὸ τὸν Ἰούνιο μέχρι καὶ τὸ Σεπτέμβρη. Διαδοχικά. Χωρὶς καμμιά ἐξαιρεση στὶς περιοχὲς, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, ἀπὸ τ' Ἀνώγεια μέχρι τοὺς Γοράνους. Φέτος ὅμως οἱ πυρομανεῖς ἀποθρασυνθήκανε, «ὑπερέβαλον ἑαυτούς», χεῖμῶνα καιρὸ, πρὶν 15 - 20 μέρες περίπου, ἓνα δάσος πὸ πάνω ἀπὸ τοῦ «Χωλοῦ» στὰ «Ρηχερά» με δέντρα ἡλικίας 15 - 20 χρόνων, πὸ κάλυπτε πολλὰ στρέμματα, πὸ θύμιζε τοπίο τοῦ Βορρᾶ με τὰ συμμετρικὰ μεγαλωμένα καὶ ἀναπτυγμένα πεῦκα καὶ ἔλατα, πὸ τὸ καμαρώναμε γιὰ τὴ χάρη

του και τη φρεσκάδα του, κήκε... Λίγο προτού άρχιση ή φωτιά, την ώρα που έβγαινε ο πρωινός ήλιος, από τα μικρά έλατα και πεύκα και σφεντάμια και βελανιδιές έσταζε ή νυχτερινή άνοιξιάντικη βροχή. Κείνη την ώρα διάλεξε ο άρρωστημένος νοϋς για κατάλληλη. Κείνη την ώρα την ειρηνική που ο θαυμαστός, ο αιώνιος κύκλος της Φύσης άγγίζει τα ναρκωμένα κλαδιά και μεγαλώνει τα μπουμπούκια και τις κορφές των δένδρων, το ύπουλο χέρι άναψε το σπύρτο, τον άναπτήρα ή το κεριά και έσπειρε τη καταστροφή.

Άλλη μία περίπτωση με τραγικές προσκτάσεις σε βάρος της Φύσης, σε βάρος του Ταϋγέτου, σε βάρος όλων μας. Ο κίνδυνος τώρα μάς άπειλει όχι μόνο το καλοκαίρι, αλλά και το χειμώνα και μάς άπειλει σοβαρά, γιατί ή άσυδοσία μερικων θα οδηγήση στη καταστροφή και 'κεινων από τα δάση που άπόμειναν.

ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΥΜΕ στη Κοινότητα, στο Δασαρχείο και στο Ύπουργείο Γεωργίας τις έγκληματικές αυτές πράξεις των πυρομανων του τόπου μας και ζητούμε να παρθουν μέτρα σοβαρά για τη προστασία των βουνων μας και τους ύπενθυμίζουμε πως «το τέλειο έγκλημα» άκόμη δεν έγινε. Δεν επιτρέπεται δηλαδή να μάς λένε οι άρμόδιοι μετά από κάθε καταστροφή «ο ένοχος δυστυχώς δεν βρέθηκε», γιατί και τα έγκλήματα - φωτιές τα τελευταία χρόνια είναι άμέτρητες και οι ένοχοι βρίσκονται και κινούνται μέσα σ' ένα συγκεκριμένο και μικρό σχετικά χώρο. Αν μάλιστα έρευνηθή προσεκτικά ή έκδοχή του «συμφέροντος», που φαίνεται σαν ή πιο πιθανή, τότε νομίζουμε πως ή έρευνα θα είναι πολυ εύκολη.

Εμείς, μη μπορώντας να κάνουμε τί-

ποτα περισσότερο, καλούμε όλους τους κατοίκους της περιοχής μας να είναι προσεκτικοί και να μη γίνονται οι ίδιοι άθελά τους αίτιοι καταστροφων από τις φωτιές και να καταγγέλλουν στις Άρχές κάθε ύποκτη κίνηση, κάθε τι που μπορεί να βοηθήση την έπίσημη έρευνα για την ανακάλυψη των ύπαιτίων καταστροφων, μήπως και έτσι μπορούμε και βοηθήσουμε στη καταπολέμηση αυτού του άνανδρου τρόπου καταστροφής του περιβάλλοντος της περιοχής μας και των δασων μας.

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΙΝΙΑΩΝ του Ξηροκαμπίου άποτελεί για το τόπο μας μιá ίσως μοναδική περίπτωση δυναμικής παρουσίας γυναικων του χωριου μας σε τομείς όχι μόνον εδαισθητους, όπως ή πρόνοια, ή φιλανθρωπία κ.λ.π., αλλά και σε άλλους περισσότερο σύνθετους. Άπλο παράδειγμα μιās τέτοιας δραστηριότητας είναι και ή πρωτοβουλία για την άγιογράφηση της Έκκλησίας της Άγίας Τριάδας. Δεν άπομένει παρά μικρό άκόμη μέρος του Ναου και το έργο θα ολοκληρωθή. Έτσι, παρά τις αντίθετες άπόψεις και άμφισβητήσεις σχετικά με την σκοπιμότητα ενός τέτοιου πολυδάπανου έργου, ένα σημαντικό μνημείο - σύνολο θαυμαστων βυζαντινων έργων τέχνης θα «λειτουργή» στο χωριό μας, σαν συνέχεια έστω του πλουσιου βυζαντινου καλλιτεχνικου παρελθόντος της περιοχής μας.

Άπό τις εκλογές που γίνανε πρόσφατα εκλεγήκανε στο Δ.Σ. του Συλλόγου, Πρόεδρος: ή κ. Πίτσα συζ. Γεωργίου Καράμπελα, Άντιπρόεδρος ή κ. Αικατερίνη χήρ. Παναγή Τεκόση, Ταμίας ή κ. Έλένη συζ. Γεωργίου Άραχωβίτη, Γραμματέας ή κ. Πίτσα συζ. Άναστα-

σίου Παναγέα και Μέλη οί κυρίες Μαίρη συζ. Νικολάου Κατσουλάκου, Πότα συζ. Θεοφάνη Καλκάνη και Τούλα συζ. Παναγιώτου Σολωμού.

Τò νέο Δ.Σ., μετά την εκλογή του, κινείται δραστήρια για την άνευρεση τών απαιτουμένων χρημάτων για την συνέχιση τών εργασιών άγιογράφησης τής 'Εκκλησίας, που τώρα έχουνε σταματήσει από έλλειψη χρημάτων, και πιστεύεται πως πολύ σύντομα οί εργασίες θα αρχίσουν και τò έργο σύντομα θα άποπερατωθή. 'Εκτός τούτου τò Δ.Σ. άνέλαβε και άποπεράτωσε την διαρρύθμιση τού περιβόλου τής 'Εκκλησίας. Μετά από την κατασκευή τών τσιμεντένιων διαδρόμων τού κήπου και τών πρωτότυπων σχεδίων φυτευτήκανε διάφορα δένδρα και φυτά. Σύντομα μάλιστα θα κατασκευαστούν και αρκετά παγκάκια που θα τοποθετηθούν μέσα στο χώρο αυτό.

'Η 'Εφημερίδα μας συγχαίρει όλες τις κυρίες και δεσποινίδες τού Συλλόγου «'Αγία Τριάς» και εύχεται καλή έπιτυχία

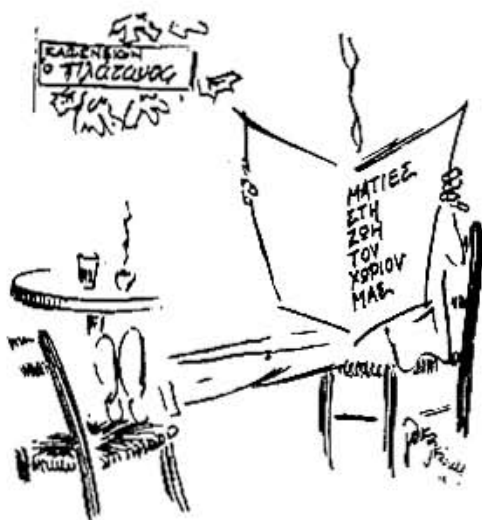
στούς σκοπούς του. 'Επίσης παρακαλεί όλους τούς συμπατριώτες να βοηθήσουν οικονομικά για να δούμε σύντομα ολοκληρωμένη την άγιογράφηση τής 'Εκκλησίας μας και την διαρρύθμιση τού περιβόλου της και μαζί να πληροφορηθούμε τò προγραμματισμό νέων έργων που θα όμορφήνουν τò χωριό μας.

'Ο σύλλογος «'Αγία Τριάς» με την εύκαιρία εύχαριστεί θερμά τις κυρίες 'Αμαλία Θεοφιλοπούλου, Ντίνα Ζόγκου, Ποτίτσα & Κανέλλα Μπομπότση, Βαρβάρα Ψυλλάκου, 'Αγγελική Δημητριάδη 'Αδαμαντία Διαμαντάκου, Βασιλεία 'Αποστολίδη, Ντίνα Καράμπελλα και την άνώνυμη κυρία που πρόσφεραν διάφορα χρηματικά ποσά για τούς σκοπούς του. 'Επίσης εύχαριστεί και τούς κυρίους Γιώργη Μεροπούλη, Σταύρο Μητρόπουλο, Παναγιώτη Κονίδη, Βασίλη Κομνηνό, Παντελή Γιάννακα και Δημήτρη Κουντούρη που βοηθήσανε στο καθαρισμό τού περιβόλου τής 'Εκκλησίας.

Παν. 'Ηλ. Κομνηνός

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

«ΤΟ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ» θερμά εύχαριστεί όλους, όσους τò βοηθούν με κάθε τρόπο να συνεχίση τούς εύγενείς σκοπούς του, και ειδικότερα τούς κ.κ. Δογαντζήν Παναγιώτην, Ξηροκαμπίτην, Κουμουστιώτην Νικόλαον, Καλκάνην Θεοφάνην, Καπετανάκον Χαρ. Νικόλαον, Δικαιάκον Δημήτριον, Σκελλαριάδη Δ. Πάνον, Μπομπότσην Χ. Γεώργιον, Μανδραπήλιαν Γ. Τάκην, Λεονταρίτην Μπένον, Κρατημένον Ευστάθιον, Γεωργόπουλον Σταύρον, Μιχαλακέαν 'Αντώνιον, Πετροπαυλήν Παναγιώτην, Γιάννακον Παναγιώτην, Τάρταρη Γεωργίαν, Κοκκορόν Κλεομένην, και 'Αρχιμανδρίτην Δαμασκηνόν Γαρανίτην.

ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ: Ἡ κ. Μιχαλάκου Ν. Νίτσα ἔτεκεν ἄρρεν, ἡ κ. Δήμητρα Κ. Μανδραπήλια ἔτεκεν ἄρρεν, ἡ κ. Αἰκατερίνη Π. Μανδραπήλια ἔτεκεν ἄρρεν, ἡ σύζυγος τοῦ κ. Γεωργίου Λαμπρακόπουλου ἔτεκε θῆλυ καὶ ἡ κ. Εἰρήνη σύζυγος τοῦ κ. Τάκη Μανδραπήλια ἔτεκεν ἄρρεν.

ΓΑΜΟΙ: Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν ἡ δις Μιράντα Μ. Μανδραπήλια καὶ ὁ κ. Γεώργιος Ἡλ. Μπαρούνης, ἡ δις Σταυρούλα Γ. Φεγγαῖα καὶ ὁ κ. Ἡλίας Παπαγιανόπουλος, ἡ δις Ὁλγα Ἰ. Ἀλεξάκη καὶ ὁ κ. Δημήτριος Μενέξης καὶ ἡ δις Δώρα Καλαμαῖα καὶ ὁ Παναγιώτης Σ. Ἀρμπούζης.

ΘΑΝΑΤΟΙ: Ἀπεβίωσαν ὁ Βασίλειος Σ. Παπαδάκος ἔτῶν 60, ἡ Ἀλεξάνδρα Β. Διακουμάκου ἔτῶν 70, ἡ Βασιλικὴ Δημητρακέα ἔτῶν 75, ὁ Βασίλειος Ρουμελιώτης ἔτῶν 38, ἡ Εὐρυδικὴ Γ. Σταθάκου ἔτῶν 65 καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Ν. Γεωργόπουλος ἔτῶν 66.

Γιώτα Γ. Σολωμοῦ

ΓΟΡΑΝΟΙ

Ἡ κ. Σταυρούλα Μ. Καλκάνη ἔτεκεν ἄρρεν καὶ ἡ κ. Σταυρούλα Π. Νικολακάκου ὁμοίως ἄρρεν. Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν ἡ δις Γεωργία Δούκα μετὰ

τοῦ Ἰωάννου Τσιβεριώτη. Ἀπεβίωσαν ὁ Εὐάγγελος Βλογιαννίτης ἔτῶν 75 καὶ ὁ Παναγιώτης Καυάλης ἔτῶν 85.

Ἦρξιεν ἡ ὕδρευσις τοῦ ὑπολοίπου ἡμίσεος τοῦ χωριοῦ μας.

Εὐσταθία Γ. Καλκάνη

ΠΟΤΑΜΙΑ

Ἐτέλεσαν τοὺς ἄρραβῶνας τῶν ὁ κ. Κωνσταντῖνος Φερίζης μετὰ τῆς δ. Μαρίας Μητσάκου. Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν ὁ κ. Ἀναστάσιος Κουρνιώτης μετὰ τῆς δ. Βασιλικῆς Μάδη. Ἀπεβίωσεν ὁ Νικόλαος Σαβάλας ἔτῶν 11.

Ἰδρύθη ποδοσφαιρικὸς σύλλογος με πρόεδρον τὸν κ. Ἡλίαν Τσουρούνην.

Ἀντωνία Α. Ρέντζη

ΚΑΤΣΟΥΛΑΙΙΚΑ

Ἀφίκετο ἐκ Καναδᾶ ὁ κ. Μίμης Π. Φραγκῆς μετὰ τῆς οικογενείας του δι' ὀλιγόμηνον παραμονήν. Ἀπεβίωσεν ὁ ἱερεὺς Δημήτριος Α. Λιντζέρης ἔτῶν 78 καὶ ὁ δάσκαλος Γεώργιος Β. Δούκας ἔτῶν 67.

ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΑΓΙΑ

Ἐτέλεσαν τοὺς ἄρραβῶνας τῶν ὁ κ. Θωμᾶς Γεροντόπουλος μετὰ τῆς δ. Ἀναστασίας Παινέση καὶ ὁ κ. Θεόδωρος Καλογερόπουλος μετὰ τῆς δ. Βασιλικῆς Βασιλάκου. Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν ὁ κ. Νίκος Μπέκελης καὶ ἡ δ. Σταυρούλα Ψυσογιοῦ. Ἡ κ. Χριστίνα Γιαλελῆ σύζυγος τοῦ κ. Παναγιώτου Γιαλελῆ ἔτεκεν ἄρρεν.

Βασιλικὴ Γ. Δογαντζῆ

ΑΝΩΓΕΙΑ

Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν ὁ κ. Παναγιώτης Σαχλάς μετὰ τῆς δ. Βασιλικῆς Λαμπράκου. Ἡ Εὐγενία Τσέτσεκα ἔτεκε θῆλυ καὶ ἡ Γεωργία Παναγάκου ἔτεκεν ἄρρεν. Ἀπεβίωσαν ὁ Ἀπόστολος Διακουμάκος ἔτῶν 105, ὁ Νικόλαος Νικολόπουλος ἔτῶν 102 καὶ ἡ Ἐλένη Σταυράκου.

Ἡλίας Ἰ. Δαρβίρης